

Fonott sallang, sallangos lószerszám

A lószerszámokon alkalmazott fonott (varrott) sallangos díszítés teljesen magyar sajátosság. A kialakulására több verzió is ismert, szakmailag legelfogódottabb az, hogy a lovakat védendő a szerszámokra bőrszalakat kötöttek, hogy ne csípjék őket annyira a vérszívók. Ezeket a bőrszálakat később összekötötték, varró ár segítségével különleges mintákat alakítottak ki belőlük. Már megjelent a XI. – XII. századi festményeken, a harci paripákon bőrcsíkok, bőrlebenyek formájában. A XVII. századra tehető a mai formájának kialakulása. Feltételezhetően a magyar könnyű kocsizás kialakulásának időszakában jelent meg. A kocsizásnál a munkahámok mellett megjelennek a könnyű parádés fogathámok. Vágott és fonott sallangokkal díszítik a parádés fogathámokat. Az utóbbi elnevezése nem igazán egyértelmű, mivel a szakirodalom sallangfonásnak nevezi. A Debreceni híres szíjgyártók sallangvarrásnak nevezik. Azonban ha a sallang elkészítésének technológiáját nézzük egyértelmű, hogy a sallang készítése fűzéssel történik. A sallang ily módon történő készítését a magyar szíjgyártók kezdték végezni, hogy szálpárokat képeztek és árral történő hasítást követően fűzték a szálakat egymásba, lapos illetve él fűzéssel. A sallangok motívumai az ősi magyar motívum világ kincseiből merítkeznek. A sallangok formai kialakításának csak a képzelet szab határt, és azon mesterek, akik egyéni fantázia világukat viszik bele egy – egy tárgy elkészítésébe. Hogyan díszítik alkotásaikkal a lovaglós felszereléseket és kocsizó hámokat. Végül eljutunk a fölösleges cifraságot művészi fokon készítő mesterekhez, akik a szakmájukban maradandót alkotnak és az általuk elkészített alkotásokkal elnyerték a népművészet mestere, illetve népi iparművész címeiket.

Talán a legszebb lószerszámok, melyeken a szironyozás mellett fonott sallangos díszítést találunk Debrecenben és környékén készültek melyek az Újfehértói híres vásárookra is eljutottak.

Az alföldi területen kétféle sallangot készítenek a most beadásra és megőrzésre méltó változat a szíjgyártó csikóba befogva, lapos szíjakkal készül, ahol a mintát az adja, hogy a szálakat laposan vagy élbe fűzve húzzák át egymáson. A sallangkészítéskor a fonásban résztvevő bőrszalak párosával egymásba szálanként egymást keresztezve szúrt lyukakon vannak átfűzve. A sallang fonás lehet áttört levegős vagy tömör tömbszerű, egyenes és ívelt vonalvezetésű, tetszőleges méretű és alakú. Alkalmazható önmagában síkban vagy térben, rögzített rátétként bármely bőrmunkán. Alkalmazásának határt szab a célszerűség, a hagyományok, az esztétikai szabályok (arany metszés szabálya, vagy a túldíszítettség elkerülése mértéktartó alkalmazás), a fonáshoz alkalmas anyagok választéka. A fonat készítésénél a kívánt forma, a fonási mód, a fonat anyaga és jellege, a fonó szálak száma és méreteik összefüggésben vannak egymással. Befolyásolja, illetve meghatározza az alkalmazható fonási módokat a fonat mérete, a megvalósításhoz szükséges szálak számát azok szélessége és vastagsága, a kész fonat méretét és jellegét a felhasznált anyag minősége és jellege. Ha egyetlen elemet is figyelmen kívül hagyunk, megszűnik a kívánatos egység a célszerűség, az anyagszükség, a szakszerűség és az esztétikai követelmények között. A sallang elemei rojt, szálpárok összeszedése (kis szem, nagy szem) segítségével, sakktábla forgó (karika) kialakításával, baba (kereszt), a koszorú áll visszatérőszem, koszorúszem (kuporgó, kerülőszem) összességéből. Ezt a fonást is kösűn kétélű ár segítségével végzik. A szép, egyenletes fonás nagy gyakorlatot és művészi érzéket követel.

A kész sallangot befejezésként deszkára feszítik, feketére festik, vagy natúr színben hagyják, és fém díszekkel látják el.

A sallangokat azonban nemcsak az elkészítés, de a lovon való elhelyezkedés szerint is csoportosítják. Így beszélhetünk homloksallangról, hátsallangról, pofasallang vagy fülsallangról, oldalsallangról és vesesallangról.

A nagyságtól és minták variációs lehetőségei számtalanok a kisebbek már 8-12 szálból a nagyobbak akár 32 szálból is készülhetnek. A díszítés a ló kantárjára kerülhet fel – ekkor két fülsallangot és egy homlok sallangot készítenek, mely utóbbit a homlokszíjba gyakran bele is varrják. A hámra szintén több helyre kerül sallang egyik, amely kisebb a vese sallang, melyet a nyakszíjhoz vagy a hátszíjhoz csatoltak, a másik a legnagyobb az oldalsallang, melyet a marszíj és a hátszíj közé függesztettek. Egy lovas hám esetén ezek mind két oldalon megjelentek, több ló befogása esetén csak a külső oldalon voltak. A varrott sallangok díszítése ebben az esetben hasonlóak voltak, így alkottak együtt egy teljes sallang készletet.